

'De collaboratie in Wallonië is veel minder te begrijpen'

Marjolein van Rotterdam en Roos Vermeij in gesprek met Maurice de Wilde

Maurice de Wilde werd in 1923 geboren te Gent. Het is een opmerkelijk man met een al even opmerkelijke carrière. Vanaf 1945 tot aan 1991 werkte hij met enkele onderbrekingen van een paar jaar voor de Vlaamse radio en televisie. Hij begon er als regisseur-omroeper, want, zo legt hij omstandig uit, hier in België *maakt* de presentator van het nieuws ook zijn programma. De Wilde's bijna eindeloze reeks programma's over de Belgische collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog kan gerust zijn *magnum opus* worden genoemd. Hij maakte over dit onderwerp sinds het begin van de jaren tachtig meer dan vijftig televisie-uitzendingen.

Waarom bent u met uw programma's over collaboratie begonnen?

In het algemeen vond ik dat de mensen hier voorgelicht moesten worden over hetgeen in hun eigen land was gebeurd. Maar op het idee de collaboratie te behandelen ben ik zelf nooit gekomen. Ik had mijn hele leven doorgebracht in de actualiteit en ik was in de veronderstelling dat zoiets allang was gedaan. Dus toen de hoordirecteur mij vroeg: 'Meent gij dat de BRT de collaboratie zou moeten behandelen?', zei ik 'Is dat nog niet gedaan?'. Ik krijg het schaamrood nog op mijn kaken, maar het was zo. Maar omdat er dus nog niets aan was gedaan, leek me dat hoog tijd worden.

Eén van mijn beweegredenen hiervoor was dat ik wilde voorkomen dat jongelui van tegenwoordig opnieuw achter van die schreeuwlelijkerds aan zouden gaan. Er zijn er zoveel geweest die het onderscheid tussen bombastische taal en de werkelijkheid niet konden maken. Heel wat jongeren zijn gaan collaboreren omdat ze dachten dat de leiders het voor Vlaanderen deden en niet uit eigenbelang.

Bovendien was er in Vlaanderen ontzettend weinig over collaboratie bekend. Toen ik had toegezegd er programma's over te gaan maken, kreeg ik een adviesraad van de acht beste historici van het land tot mijn beschikking, maar er was er niet één die ook maar een letter over het onderwerp geschreven had. Er was geen enkele publikatie over collaboratie en over de Tweede Wereldoorlog in zijn geheel trouwens ook zeer weinig. Onze beste historicus Albert de Jonghe, te vergelijken met jullie Lou de Jong, heeft later zijn *Hitler en het politieke lot van België (1940-1944)*¹ geschreven, maar hij is er niet mee voor televisie geweest. Het RIOD (Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie) is ook veel ouder dan ons instituut. Toen ik met mijn serie begon, was er nog geen stom woord over de collaboratie geschreven.

In gesprek met Maurice de Wilde

U heeft niet zo'n hoge pet op van de Belgische geschiedwetenschap?

Nee, eerlijk gezegd niet. Er wordt politiek mee bedreven. Aan de magistratuur mag je bijvoorbeeld niet komen.

Wordt er in België ook anders dan in Nederland tegen collaboratie aangekeken?

De betrokkenheid met de Tweede Wereldoorlog is in Nederland veel groter dan in Vlaanderen. Ik heb de indruk dat jullie met een soort complex zitten. In Nederland zijn zeer veel joden weggevoerd. Men heeft er zeer weinig kunnen redden. Dat is een groot verschil met België, waar iets meer dan de helft van de joden die hier in 1940 woonden, gered kon worden. En dat waren niet alleen maar Belgen! In 1938-39 voerden wij een open-deurpolitiek. Veel vluchtelingen kregen hier onderdak. Van de 53.000 joden die aan het begin van de oorlog in België waren, was een meerderheid van vreemde oorsprong.

Wat nieuwigheid betreft, was Maurice de Wilde een soort Lou de Jong. In zijn programma's werd voor het eerst op tv over collaboratie gesproken. Maar De Wilde ging verder dan De Jong: hij sprak niet alleen over collaborateurs, maar ook mét ze.

Wij hebben hier voor het eerst collaborateurs van allerlei soorten, dus ook die van de SD, op tv laten zien. We lieten ze bovendien zo zien dat het publiek ze in het gelaat keek. Dat was echt nieuw. Waarschijnlijk was zo iets voor de Nederlanders wel even slikken.

Wilden deze collaborateurs zondermeer meewerken aan de serie?

Sjef 'Cognac' van der Wielen (die 21 was toen hij lid van de Vlaamse SS werd), was de enige Vlaming die in de rug gefilmd wilde worden. De gewone Oostfronter kwam frontaal in beeld, maar de leider niet!

De aanpak van De Wilde was ook anders dan die van De Jong. In plaats van zelf een verhaal te vertellen, koos hij ervoor uitgebreide, lange interviews te houden. Als gevolg hiervan kreeg hij veel kritiek te verduren.

Ik heb altijd last met de commissie gehad; het was altijd te wreed wat ik deed. Dat hing mij wel eens de keel uit. Eén keer ben ik uitgevloegen tegen een commissielid. Ik schreeuwde: 'Jullie doen precies alsof de oorlog een *belle promenade* was!'. Ik vond dat als het wreed was, dat dan ook maar moest blijken. Het is toch al moeilijk genoeg jonge mensen duidelijk te maken hoe de oorlog werkelijk geweest is.

Wat waren precies de plannen die Duitsland had met België? Hoe wilden de Duitsers het bestuur gaan organiseren?

Er is een enorm verschil tussen België, Frankrijk en Nederland. Wij hebben een militair bestuur gehad onder Von Falkenhausen, familie van de Von Falkenhausen die tijdens de Eerste Wereldoorlog gouverneur was. Een militair bestuur, dat betekent dat de touwtjes in handen zijn van mensen die in elk geval een aantal regels in acht nemen. Jullie hebben spijtig genoeg geen Von Falkenhausen gekregen, maar een civiel bestuur, de SS. Dat was iets heel anders. Bovendien was er in België veel meer een anti-Duitse traditie. Wij hadden al een oorlog meegemaakt, voor jullie was het de eerste keer.

Hoe kon er gezien de anti-Duitse traditie dan collaboratie ontstaan in België?

Je moet bedenken dat wij *altijd* bezet zijn geweest. Dat is zeer belangrijk. Na de afscheiding zijn we nooit echt vrij geweest. Volgens sommige mensen worden we zelfs nog altijd bezet. Dat heeft ons geleerd de bezetter in de luren te leggen: wij hebben de best georganiseerde ontsnappingsroutes. Wij hebben zelfs de ontsnappingsroutes in Frankrijk georganiseerd, we lieten dat niet aan de Fransen over. Ik wil niet altijd negatief doen over mijn land, er mag ook wel eens iets positiefs gezegd worden.

In de Eerste Wereldoorlog hebben de industriëlen het werk neergelegd: ze wilden niet voor de Duitsers werken. Ze hebben daarmee eigenlijk een slechte ervaring opgedaan, want hun bedrijf heeft daar zwaar onder geleden. In de Tweede Wereldoorlog hebben de industriëlen eerst contact met Londen opgenomen, maar daarna hebben zij precies het tegenovergestelde gedaan. Zij voerden aan dat zij dat deden om hun landgenoten hier aan het werk te houden. Ik geloof dat niet voor honderd procent. Ik geloof eerder dat zij hun bedrijf lopend hebben gehouden om eraan te verdienen. Er zijn natuurlijk bedrijven geweest die zich tijdens de oorlog hebben uitgebreid.

De Duitsers werd het dus erg makkelijk gemaakt?

In Nederland was dat precies hetzelfde. Er zijn natuurlijk bedrijven geweest die hun productie beperkt hebben gehouden. In het begin van de oorlog, in de lente van '40 - wij hebben het nog achttien dagen uitgehouden, jullie niet eens - was het overgrote deel van onze bevolking ervan overtuigd dat de Duitsers de oorlog hadden gewonnen. Onze legerleiding dacht dat het een herhaling zou worden van de Eerste Wereldoorlog, met andere woorden een loopgravenoorlog. Maar het werd een bewegingsoorlog, met een massa tanks en vliegtuigen. Er is nooit één Belgisch vliegtuig in onze lucht geweest. Al onze vliegtuigen stonden buiten en die hebben ze eerst platgelegd. Wij waren niet opgewassen tegen zo'n bewegingsoorlog.

Er bestond bovendien bij heel wat Vlamingen ongenoegen over de staat België, dat moet je niet onderschatten. De Vlamingen zijn nooit grote Belgi-

In gesprek met Maurice de Wilde

sche patriotten geweest, omdat de Belgische staat hun in het verleden het een en ander had aangedaan. De motivering was zeer slapjes en dat was het grote verschil met de Duitsers. We zagen de SS binnenkomen. Zoiets hadden wij nog nooit gezien. Onze soldaten sleepten met hun kinnebakkes over de grond als ze in het leger moesten. Maar zij hadden hun mouwen opgerold. Soldaten met opgerolde mouwen, wij verschoten ervan! Zij kwamen hier al zingend binnen. Soldaten die zingen, dat was iets dat wij niet kenden; nog liever doodvallen dan zingen!

Het verschil was enorm, maar waar ik tegen protesteer is dat wij pro-Duits geweest zouden zijn. Dat was geenszins het geval. Een kleine minderheid wel, de latere collaborateurs, maar men moet dat ook in zijn geheel bekijken. Laten we zeggen dat misschien twee procent van de bevolking collaboreerde en twee procent in het verzet zat. Ik spreek dan van verzet tijdens de oorlog en niet van bij de bevrijding, want de verhouding verzet tijdens de oorlog en bij de bevrijding is 1:7. De grijze massa daartussen was tegen de Duitsers, maar de grijze massa kijkt altijd de kat uit de boom en wacht tot het duidelijk is, wie de overwinnaar is. Dan zal ze met de overwinnaar gaan meedoen en zeggen dat ze altijd al meegedaan heeft. Twee procent verzet en twee procent collaboratie, dat is geen weergave van de bevolking.

Toch waren er in België in de jaren dertig al heel wat extreem-rechtse bewegingen met een serieuze aanhang. Zoals bijvoorbeeld het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV) onder leiding van Staf de Clercq (1884-1942). Hoe zat het met het VNV en het contact met Duitsland aan het begin van de oorlog?

De concurrent van het VNV was eigenlijk de DeVlag,² een organisatie die reeds voor de oorlog bestond. De DeVlag was een overeenkomst tussen Vlamingen en Duitsers. In de loop van de jaren dertig ontstonden er vooral bij hoogleraren en studenten uit de Germanistiek contacten met Duitsland, omdat er vanuit Duitsland een grote belangstelling bestond voor Vlaanderen. Er kwamen hier dus 'studenten', die zich eigenlijk kwamen voorbereiden. De Duitsers die hier als student stonden ingeschreven, vind je allemaal - zonder uitzondering - terug als *Sonderführer* in het militair bestuur. Specialisten van Vlaanderen, die hier waren gekomen om zich voor te bereiden.

Betekent dit, dat er in de jaren dertig al sprake was van een vooropgezet plan?

Ja, natuurlijk. Die Duitsers zouden wel dwaze kloten zijn als ze dat niet hadden voorbereid. Ze hebben hier respons gevonden. Vlaamse professoren en studenten mochten onder zeer gunstige voorwaarden naar Duitsland en daar was het heel mooi. Bij ons was men niet enthousiast om oorlog te voeren, integendeel. De Duitsers daarentegen hadden wel gezorgd voor de arbeiders en de jeugd.

'De collaboratie in Wallonië is veel minder te begrijpen'

De DeVlag bleef een culturele organisatie tot de herfst van '41, dan zien wij een wijziging. De SS won steeds maar aan kracht in dit land en nam in de zomer van '44 uiteindelijk het militair bewind over om er ook een burgerlijk bewind van te maken. In de jaren daarvoor heeft de SS gepoogd *hinein zu regieren*; dus in het gezag van de militairen in te breken, zodat zij ook macht kreeg, naast of in plaats van het militaire bestuur. De Duitse SS koos eind '41 uiteindelijk voor de DeVlag als enige nationaal-socialistische partij in Vlaanderen.

Aanvankelijk was hier het militaire bestuur aan het bewind en dat wenste maar één ding: *Ruhe und Ordnung*. Men wilde de economie laten werken in het belang van Duitsland. Om dit te bereiken werd er niet teveel gesproken over de scheiding van België. Dat zou de *Führer* wel na de oorlog oplossen. Tot dan blijft België één geheel en 'ge moet uwe smoel houden', daar kwam het op neer. Eén voorbeeld: de Vlamingen speelden met de gedachte aan Dietsland. En dan had je bijvoorbeeld Léon Degrelle,³ die Bourgondië wilde herstellen. Stel je voor, de Duitsers gingen dat toch niet aanvaarden zeker! Zelf zwoeren ze bij het nationaal-socialisme, maar in andere landen bestreden ze het, want het was in strijd met hun belangen.

Is door de Duitsers niet de illusie gewekt dat ze de Belgen op dat gevoelige punt tegemoet zouden komen?

De Duitsers noemden dat *Gross-Germanien*, maar dat was om degenen die daarin geloofden te laten marcheren.

Maar het nationalisme was voor menigeen in België en in Nederland aanleiding om de Duitsers te steunen, omdat ze dachten dat het hun zaak ten goede zou komen. Hoe heeft deze misvatting postgevat?

Omdat zij een droom voor werkelijkheid hielden, niets anders dan dat.

En de Duitsers hebben daarvan gebruik gemaakt?

Dat gaat te ver, in mijn ogen. De Duitsers zijn kloeve klappers en hebben steeds een gemis aan psychologisch inzicht gehad. Ik zal een paar voorbeelden geven. Hadden de Duitsers in 1940 en 1941 een aantal Vlaamse nationalistenvolgers gevolgd, dan hadden ze een veel groter aantal Vlamingen in de collaboratie meegekregen. Juist omdat de Duitsers de aspiraties van de Vlaamse nationalistenvolgers in de vuilnisbak gooiden, zijn zoveel mensen er tegenin gegaan. De Vlaamse nationalistenvolgers, de VNV-ers, zijn de meest ontgoochelde mensen geweest die er toen waren. Collaboratie had voor de VNV een voorwaarde: er moest aan de vorming van één Vlaanderen worden voldaan. Voor de DeVlag had collaboratie geen voorbehoud. De aanhangers van DeVlag wilden Duitsers worden. Dat was geen probleem, want het stemde overeen met de plannen van de Duitsers. Wij spraken een Duits dialect, het *Plattdeutsch*. Het was zelfs voor Léon Degrelle geen probleem. In één of twee generaties zouden we

In gesprek met Maurice de Wilde

allemaal Duitsers geworden zijn. Hij heeft zelfs aan Himmler voorgesteld om de studie van het Duits op de Waalse scholen uit te breiden!

Waarom was het aantrekkelijk om voor de Duitsers te werken?

Vele Belgen waren werkloos en men bood hun werk aan. Ten tweede waren de lonen aanmerkelijk beter; overuren werden betaald. Ten derde was er in Duitsland genoeg te eten. Fabriekswachten hier in België kregen bijvoorbeeld de wedde van een atheneumleraar. Mensen uit Duitsland mochten van alles meenemen. Dit alles duurde totdat het werk verplicht werd gesteld. Ook weer zo'n psychologische fout van de Duitsers, maar ze moesten wel, want de verliezen aan Duitse kant waren enorm.

Moeten we deze jongens als collaborateurs aanmerken?

De mannen die vrijwillig zijn gegaan, zeggen sommigen, zijn collaborateurs geweest. In zekere zin is dat zo. 'Waarom zijn zij dan nooit vervolgd?', kun je je afvragen. In de eerste plaats waren het er honderdduizenden. Ten tweede waren ze allemaal bij een syndicaat en die hebben er voor gezorgd dat ze na de oorlog niet werden vervolgd. Het was nogal een deel van hun aanhang. Eigenlijk was het ook geen vrijwillig werk. Ze gingen voor zichzelf en hun familie daarheen. Onbewust hebben ze de Duitse militaire inspanning helpen opbouwen, maar dat is reeds een halve intellectuele overweging. Gewone mensen maken die overweging niet.

Er is nog een onderscheid te maken. Vóór het ontstaan van het Vlaams legioen hebben honderden Vlamingen dienst genomen in Duitse *Waffen-SS* regimenten. Zij zijn in Duitsland opgeleid. Het zijn er ongeveer zeshonderd, terwijl het Vlaams legioen zo'n acht à negenduizend man telde. De eerste groep wilde Duitser zijn. Zij gingen naar Duitsland en staken bij aankomst hun identiteitspapieren in de brand. Zij hadden ook dikwijls carrière-overwegingen; er waren er die studeerden al aan de militaire school. Het Vlaamse element speelde hier weinig en het katholieke element helemaal niet. Het Vlaams legioen, echter, werd opgeroepen door het VNV en ook wel door de DeVlag. Zij vertrokken apart. Het VNV deed oproepen waardoor het leek alsof zij terecht kwamen bij een Vlaams legioen, maar dat was onzin. In werkelijkheid kwamen ze terecht bij de Duitsers, waar ze een zeer strenge opleiding kregen. Zij kwamen kortom tot de ontdekking dat het Vlaams legioen niet bestond. Ze vertrokken als grote helden, onder tromgeroffel en bedolven onder bloemen en kussen van de vrouwen. En als je daar dan eenmaal aankomt, is het vreselijk moeilijk om op je stappen terug te keren. Als het mogelijk was geweest, zouden velen zijn teruggekeerd. Er zijn zoveel motieven als er Oostfronters waren, maar één van de dominante motieven was het katholieke geloof. Toen was tweederde of driekwart van de bevolking katholiek. Nu is er nog maar één college waar de leerlingen voor de school naar de mis moeten gaan.

Wat had geloof met de oorlog te maken?

Zeer veel jongens zijn daar naartoe gegaan om het katholieke geloof te redden.

Had dat niet ook iets te maken met de strijd tegen het bolsjewisme?

Men lacht daar soms om, maar het is een realiteit geweest.

Was er verschil tussen de collaboratie in Wallonië en in Vlaanderen?

Ik vind dat de Waalse collaboratie veel minder te begrijpen is.

Dat is niet zo'n opzienbarende stelling voor een Vlaming.

Nee, maar een aantal Vlamingen heeft oprecht gemeend dat ze moesten collaboreren, omdat dat de Vlaamse zaak ten goede zou komen. Dat is mede bepaald door het grote ongenoegen dat er bestond over de behandeling die België ons gegeven had. En dat speelde ook bij degenen die in de collaboratie zijn gegaan. Van Wallonië kun je dat echter niet zeggen.

U denkt niet dat dit achteraf gepraat is, dat men dit een beetje aangedikt heeft omdat het acceptabeler wordt als je vanwege de goede zaak collaboreert?

Maar natuurlijk, dat weet ik wel. Het is inderdaad een beetje aangedikt. Dat ze gespeculeerd hebben op het anti-bolsjewisme ligt voor de hand. Men spreekt ook heel wat minder graag over de ambitie van de mensen. Maar het is logisch dat die ook meetelde. In vreedstijd speelt ambitie tenslotte ook een grote rol. Men vermindert het aandeel van de ambitie, men vermeerdert het aandeel van het anti-bolsjewisme. Maar dat is iets anders dan het uitschakelen. Het ongenoegen over de behandeling door België is een feit. Had België de Vlamingen behandeld zoals het hoort, dan waren er veel minder Vlamingen in de collaboratie gestapt, daar ben ik van overtuigd. U kunt zich misschien niet voorstellen wat het is. Maar u zou het zelf moeten meemaken wat het betekent om in een land te leven waar de kleinste helft U toespreekt in het Frans en het vertikt om één woord Nederlands te leren.

Wat is er precies bekend over de collaboratie in Wallonië? Welke cijfers heeft U bijvoorbeeld?

Mijn eerste stelling is: het is veel minder te verontschuldigen, omdat ze zich niet te beklagen hadden. De collaboratie in Wallonië is veel minder van ideologische en/of religieuze aard.

In gesprek met Maurice de Wilde

Maar de Walen zijn toch ook katholiek, en Rex (de Waalse variant op de NSB) was toch een katholieke beweging?

Geloof U dat? De katholieken zijn in Wallonië altijd een zeer kleine minderheid geweest en zijn dat nu nog.

Maar Rex wàs toch katholiek?

Maar wat betekent Rex? Ik spreek trouwens liever van Degrelle dan van Rex, want Rex was een éénmanspartij. Degrelle heeft in 1936, op 28-jarige leeftijd, wat natuurlijk iets ongelooflijks is, 22 zetels behaald. Dat was tien procent van het aantal beschikbare zetels. En dat is echt ongelooflijk, want het was praktisch zoveel als het VNV, een partij die in mijn ogen veel meer uit de bevolking was ontstaan. Als je nagaat dat het nationalisme er al in 1948 weer was, in die onzalige tijd van de repressie, dan betekent dit dat het iets constants van de Vlaamse bevolking was. Terwijl Rex na de oorlog was opgevouwen. In 1939 was Degrelle al van de mat geveegd, toen haalde hij nog maar vier zetels. Zijn beweging berustte niet op een vast gegeven, zoals het nationalisme van de Vlamingen. De Duitsers wisten ook dat Rex een onbetekend iets was. Want wat is vier zetels?

Degrelle was een opportunist, die een groot *impact* had, vooral bij vrouwen. Ik was eens bij een vrouw van 66 jaar, die bij de *jeunesse-rixiste* was geweest. Ik wilde laten zien wat Degrelle voor die jonge meisjes had betekend. Die vrouw begon in het bijzijn van haar man over *le chef*, zoals hij werd genoemd, en ze is nog steeds zo vol bewondering, dat ze nog altijd begint te wenen van admiratie. Toen die vrouw één jaar was getrouwd, heeft ze haar man verplicht om mee te gaan naar het front, om Degrelle te beschermen. Dat was Degrelle. Ze noemden hem een *beau mâle* en op vele beelden zie je hem dan ook omzwermd door vrouwen.

Degrelle was een opportunist die bijzonder veel risico nam. Bijvoorbeeld aan het front. Hij wilde zich laten gelden. Hij is ook de enige Belg geweest, die ooit op de omslag van *Signal*, het geïllustreerde weekblad van de Duitsers, heeft gestaan. Hitler noemde hem niet voor niets 'den enige voor ons bruikbare Belg'. Hij kreeg het *Ritterkreuz* met palmen en volgens Degrelle zelf heeft Hitler tegen hem gezegd dat als hij een zoon zou hebben gehad, hij gewent had dat die op Degrelle leek.

Hoe verhoudt de Belgische collaboratie zich tot de Franse en de Nederlandse?

Julie koningin was onmiddellijk in Engeland. Dat heeft een belangrijke rol gespeeld. Onze koning is hier gebleven vanwege het feit dat hij bij zijn soldaten wilde blijven. Maar neemt U dat niet ernstig, want terwijl de soldaten in de kampen zaten, zat hij op het paleis te vrijen met zijn Liliane! Als hij bij zijn soldaten had willen blijven, was hij ook in het kamp gaan zitten! Het is een volksbedrieger, die Leopold! Het is nog altijd niet uitgemaakt, waarom hij

hier is gebeven. Bovendien heeft Leopold heel wat besprekingen gevoerd via zijn secretaris Capelle, ook met Léon Degrelle. Maar er is nog iets ergers. Op Leopolds initiatief heeft zijn zuster, die getrouwd was met de kroonprins van Italië, Umberto, namelijk een verzoek bij Hitler ingediend om ontvangen te worden. De koningsgezinden zeggen: hij is gegaan om te vragen om een betere voedselvoorziening en een betere behandeling van onze krijgsgevangenen. Maar de belangrijkste reden waarom hij gegaan is, wordt nooit genoemd, namelijk om zijn eigen zetel te redden, wat overigens zeer menselijk is. Wat ging hij doen? Hij was overtuigd van de Duitse overwinning, zoals trouwens de grote meerderheid van de bevolking. En dan maakt hij een testament waarin hij geen woord van dank over heeft voor zijn manschappen. Het is een schande, dat een koning zo iets nalaat!

Aanvankelijk beweerde men na de oorlog in Frankrijk dat daar geen collaboratie had plaatsgevonden. Maar stilletjes aan komt nu door studie tot uiting dat eigenlijk de meeste collaboratie niet in België of in Nederland heeft plaatsgevonden, maar in Frankrijk. In Frankrijk is meer gecollaboreerd, zelfs onder een *SS*-bewind. In Nederland en België was de regering weg. In Frankrijk is de regering Pétain *en due forme* benoemd met steun van de Duitsers en de bevolking. Pétain, dat is ijdelheid, de grote man van Verdun die dacht dat hij Frankrijk ging redden. Als je zijn eerste toespraken hoort, dan is dat ijdelheid die daarin weerklinkt.

Tot slot zouden wij U willen vragen op een aantal stellingen te reageren. De eerste luidt: 'Bezettingsregimes zijn, bestuurstechnisch in elk geval, vergelijkbaar met koloniale of imperialistische regimes'.

Het is een zekere vorm van imperialisme. Het was niet in het belang van Wallonië of Vlaanderen dat de Duitsers hier kwamen. De Duitsers speelden naar buiten de stelling van *Gross-Germanien* uit. De Vlamingen spraken eigenlijk dezelfde taal, eigenlijk waren wij één volk. Terwijl uit alle documenten die we na de oorlog hebben teruggevonden, blijkt dat dat een bedrieglijke uitdrukking is geweest: ze bedoelden geen *Gross-Germanien*, maar *Gross-Deutschland*. Maar daar zou geen enkele collaborateur in zijn getrap, vooral in Vlaanderen niet. Degrelle heeft veel meer aanvaard voor het Waalse volk dan het VNV voor de Vlamingen. Zijn totale overgave aan de *SS* ging veel verder dan het VNV, dat alleen tegen wil en dank zo ver is gegaan. Het VNV kon niet meer op zijn stappen terugkeren, toen het dat wilde. Toen Duitsland zich uitsprak voor de DeVlag als enige Vlaamse nationaal-socialistische beweging, is men bij de leiding van het VNV gaan nadenken. Maar toen kon men zich niet meer terugtrekken. Er zaten Vlamingen aan het Oostfront en in verscheidene para-militaire organisaties. Dat konden ze toch niet zomaar opblazen? Wat zou er dan gebeurd zijn met die mensen? Dus zijn ze tegen heug en meug meegegaan, tot aan het einde.

Wat U nu zegt, betreft eigenlijk alleen de ideologische kant van de zaak. Maar in hoeverre is de bezetting nu vergelijkbaar met het imperialisme als je kijkt naar de inrichting van het landsbestuur?

Op dat vlak deden de Duitsers het veel verfijnder. Wie bepaalde uiteindelijk wat dat bestuur zou worden? Dat waren degenen die de macht in handen hadden, de industriëlen. Zij beslisten dat ze zouden doorwerken en vandaar dat de bestuurslaag, daarop voortbouwend, zei: 'Als zij doorwerken, is het het beste dat wij het bestuur in handen trachten te houden'. U moet ook niet vergeten dat, toen de betrokken ministers waren vertrokken, ze aan de secretarissen-generaal de opdracht gaven het bestuur te leiden, terwijl de regering in Frankrijk zat. Die opdracht is dus ook uitgevoerd. Dat speelde de Duitsers alleen maar in de kaart. Het bespaarde een heleboel Duitsers, die voor iets anders konden worden gebruikt. Hetzelfde gold voor de gewone soldaten: aangezien de Belgen zeiden dat ze wel zouden meewerken, hoefden er veel minder soldaten te worden ingezet om het land te bezetten.

Dat brengt ons meteen op de tweede stelling: de Duitse historicus Gerhard Hirschfeld is van mening dat de collaboratie van de ambtenaren, de rechtelijke macht en de politie, van veel meer nut is geweest dan die van alle anderen bij elkaar. Bent u dat met hem eens?

Ja, dat kan ik aannemen, kijk alleen maar naar de getallen. De *Wehrmacht* had toch eigenlijk niet veel aan die paar duizend soldaten die zich engageerden. Aanvankelijk tenminste, op het einde was de *Waffen-SS* een macht van een half miljoen. Die 860 Walen en die vierhonderd en nog wat Vlamingen die zich voor het eerste contingent hadden gemeld (waaruit alweer blijkt dat de Walen veel erger hebben gecollaboreerd), stelden nog niet veel voor.

Dat blijkt ook uit de documenten: bij de Walen ging het veel minder om de ideologie dan om het geld. De collaborateurs die bij de SD werkten, kregen een maandwedde, maar ook premies als ze een kop aanbrachten. Vijftienhonderd franc per stuk, dat was in 1943 het maandloon van een arbeider. Dat was de ergste vorm van collaboratie, het verraad van landgenoten voor geld. De overgrote meerderheid van de medewerkers van de SD, was Waal. Zo kan ik voortgaan: ik vind dat de collaboratie van de Walen niet goed te praten is.

Het genre van de collaboratie is ook verschillend. Degrelle zou met de Bantoes meegedaan hebben. Hij heeft Hitler zelfs aangeboden met een korps Groot-Brittannië te gaan bestrijden, en om een korps op te richten om in Afrika te gaan vechten. Hij was niet ideologisch bezielde. Dat was in Vlaanderen heel anders. Velen hebben er hun carrière voor opgeofferd.

'De collaboratie in Wallonië is veel minder te begrijpen'

Noten

1. A. de Jonghe, *Hitler en het politieke lot van België (1940-1944)* (Antwerpen 1972).
2. DeVlag = Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft.
3. Léon Degrelle was de leider van *Rex Christus*, een Waalse variant van de NSB.